

γαίνει νὰ ἐτοιμάσῃς τὴν Μάσσαν· αὔριον τὰ ἐξημερώματα θὰ τὴν στείλωμεν καὶ θὰ τῆς δώσωμεν μάλιστα καὶ συνοδίαν, ἂν καὶ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἔχομεν ἐδῶ περιττοὺς ἀνδρας. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ;

— Εἰς τῆς Ἀκουλίνας Παμφιλόνας, ἀπεκρίθη ἡ σύζυγός του. Ἐλιποθύμησεν ἅμα ἔμαθε πῶς ἐκυριεύθη τὸ Νιζνεζόνερ· φοβοῦμαι μὴ μοῦ ἀρρωστήσῃ. Θεέ μου καὶ Κύριε ! Τί ἔχουν νὰ ἰδοῦν τὰ μάτια μας !

Ἡ Βασίλισσα Ἰεγορόβνα ὑπῆγε νὰ προετοιμάσῃ τὰ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ἡ συζήτησις παρὰ τῷ φρουράρχῳ ἐξηκολούθει ἔτι, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔλαβον πλέον μέρος.

Ἡ Μαρία Ἰβανόβνα ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ὡρὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσα ἐρυθρούς. Ἐδειπνήσαμεν ἐν σιγῇ καὶ ἠγέρθημεν τῆς τραπέζης ταχύτερον τοῦ συνήθους. Ἐκαστὸς ἡμῶν μετέβη εἰς τὸ οἶκημα αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀπεχαιρέτισεν ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Ἐλησμώνησα σκοπίμως τὸ ζίφος μου καὶ ἐπανῆλθον νὰ τὸ λάβω· προησθάνομην ὅτι θὰ εὑρισκον μόνην τὴν Μαρίαν. Πραγματικῶς δὲ μὲ συνήντησε πρὸ τῆς θύρας καὶ μοὶ παρουσιάσε τὸ ζίφος μου.

« Ὑγίαине, Πιότρ Ἀνδρέιτς, μοὶ εἶπεν ὀδυρομένη· μὲ στέλλουν εἰς Ὀρεμβούργον. Ὑγίαίνετε καὶ εὐτυχῆτε. Ἴσως ὁ Θεὸς μᾶς δώσῃ νὰ ἐπανιδωθῶμεν, ἀλλέως . . . »

Τὸν λόγον τῆς διέκοψαν οἱ λυγμοί. Ἐγὼ δὲ θλίψας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας μου :

« Χαῖρε, ἀγγελέ μου, τῇ εἶπον, χαῖρε, ποθητή μου, χαῖρε ἀγάπη μου· ὅ τι καὶ ἂν μοὶ συμβῆ, ἔσο βεβαία ὅτι ἡ τελευταία μου σκέψις, ἡ τελευταία μου ἡ δέησις θὰ ἦναι ὑπὲρ σοῦ ».

Ἡ Μάσσα ἐξηκολούθει θρηνοῦσα, κεκλιμένην ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους μου. Τὴν ἠσπάσθην παραφόρως καὶ ἐξῆλθον ἐν σπουδῇ.

[Ἐπειτα συνέχεια].

**Π.

ΡΟΥΜΕΛΗ

Συνέχεια· ἴδὲ σελ. 596

Β'

Μεσολόγγιον.

Πρώτη ἐντύπωσις. — Ἡ ὁδὸς τῆς Τουρλίδος. — Θέσις τῆς πόλεως. — Τὸ κλίμα. — Ἡ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς θέα. — Ἡ ἀλιεῖα ἐν Μεσολογγίῳ — Πετάλλοι. — Ἐν τῷ περιπάτῳ. — Ἐσπέρα καὶ νύξ. — Λεϊφανα δόξης. — Ὁ κῆπος τοῦ Ἡρώου.

Τὸ πρῶτον αἰσθημα, ὅπερ αἰσθάνεται ὁ τὸ πρῶτον ἀποβιβαζόμενος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἄκρᾳ τῆς Τουρλίδος, εἶνε ἡ ἐκπληξίς. Πᾶν ὅ,τι βλέπει στρέφων κύκλῳ τὸ βλέμμα δὲν το εἶδε βεβαίως ποτὲ ἄλλοτε, οὐδὲ τὸ ἐφραντάσθη· ἡ φύσις ἐμφανίζεται αὐτῷ ὑπὸ νέαν ὄψιν, ὅλως πρωτότυπον.

Τὸ Μεσολόγγιον κεῖται ἐπὶ γλώσσης γῆς ὀμαλῆς καὶ ἀμμώδους προεχούσης ἐντὸς ἀβαθοῦς λιμνοθαλάσσης· εἶνε δὲ τόσῳ χαμηλὴ ἡ θέσις αὐτοῦ, ὥστε ἀπὸ τινος ἀποστάσεως φαίνεται ὡσεὶ ἐπιπλέον μόλις ἐπὶ τῶν γαλανῶν ὑδάτων.

Ἐπειδὴ τὰ τενάγη, ἅτινα περικυκλοῦσι τὸ Μεσολόγγιον, ἐκτείνονται ἐπὶ πολὺ οὐχὶ βαθύτερα τῶν 4-5 ποδῶν, κατ' ἀνάγκην τὰ πλοῖα σταθμεύουσι πολὺ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, καὶ μόνον πλοιάριά τινα ἐστερημένα τρόπιδος διαπλέουσιν ἐλευθέρως τὴν ἀλμυρὰν λίμνην διὰ κοντοῦ ἀπωθούμενα.

Ἄλλοτε τὰ ἀτμόπλοια προσήγγιζον εἰς τὸ νησίδιον τοῦ ἀγίου Σώστου πρὸς παραλαβὴν τῶν ἀναχωρούντων καὶ ἀποβίβασιν τῶν ἀφικνουμένων, ἡ δὲ μετὰξὺ τοῦ ἀγίου Σώστου καὶ τοῦ Μεσολογγίου συγκοινωνία ἐγίνετο διὰ πλατείας τινὸς πάσσαρας ἥτοι μεγάλης ἀβαθοῦς λέμβου. Ἄν τὸ ἀτμόπλοιο καθυστερεῖ ἕνεκα κακοκαιρίας, ἐπὶ ἡμέρας πολλάκις ἠναγκάζοντο οἱ ταξιδιωτῆς νὰ παραμένωσιν ἐκεῖ μυρίας κακοπαθείας ὑφιστάμενοι ἐν τῇ ἐρημονήσῳ. Ὡστε τὸ μέγχι Μεσολογγίου ταξιδίον ἐλογίζετο ὡς ἐν ἐκ τῶν ἐπιπονητέρων. Εὐτυχῶς πρό τιων ἐτῶν ἡ δυσχέρεια αὕτη ἐξέλιπε διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ Τουρλίδος, ἐνούσης τὴν ξηρὰν μετὰ νησίδος τινὸς φερωνύμου.

* *

Ἡ Τουρλίς—ἀγνοῶ ἂν ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ τουρλίαν τῶν θαλασσινῶν πτηνῶν—εἶνε ὁδὸς θεμελιωθεῖσα ἐντὸς τῶν ὑδάτων. Ἐν ἀρχῇ ἐνέπηξαν πασσάλους πυκνοὺς εἰς τὸν πυθμένα· εἶτα συνέπλεξαν ἐν αὐτοῖς φρύγανα, ξύλα, λίθους, χῶμα καὶ οὕτως ἐστερεώθη κατὰ μικρὸν τεχνητὸν ἔδαφος προβαῖνον 4 1/2 στάδια ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Κατὰ διαστήματα μόνον ἀφέθησαν πόροι, ἵνα διέρχωνται τὰ πλοιάρια, ἐζεύχθη δ' ὑπὲρ αὐτοὺς ἡ ὁδὸς διὰ ξυλίνων γεφυρῶν.

Ὡστε νῦν, ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία τελεῖται μέσῳ τῆς τεχνητῆς ταύτης ὁδοῦ, δι' ἀμαξῶν, μέγχι τοῦ τέρατος αὐτῆς, ἐκεῖθεν δὲ διὰ λέμβου μέγχι τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ ἤδη σταθμεύει οὐχὶ μακρὰν, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει τῶν ὑδάτων ἡ βαθύτης.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Τουρλίδος ἀμαξοδρομία εἶνε τι ἐκτακτον καὶ θαυμάσιον· ἔνθεν καὶ ἐνθεν βλέπει τις ἐκφεύγοντα τὰ μικρὰ τῆς λίμνης κύματα, τὰ χεῖλη τῆς στενῆς ὁδοῦ ἀποσβέννυνται σχεδὸν ἐν τῇ γοργότητι τοῦ δρόμου, νομίζει δὲ τις πρὸς στιγμὴν ὅτι ὡς ἄλλος ἐνάλιος θεὸς πετᾷ μετὰ τῶν ἄρματός του ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδάτων.

Πᾶσα πόλις ἔχει τὴν ἰδίαν αὐτῆς φυσιογνωμίαν, τὴν ἰδίαν ὄψιν, ἐξ ἧς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ ὀδοιπόρου—τὸ Μεσολόγγιον ἔχει τι πρόσ-

θετον συστατικόν· ἰδίαν ὄσμην, τὴν ὄσμην τῶν βούρκων του. Οἱ πλεῖστοι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὴν δριμύτην ὄσμην τοῦ θαλασίου βορβόρου, τινὲς ἀρέσκονται εἰς ταύτην, ἐγὼ τὴν ἀναπνέω ἀπλήστως — ἴσως διότι εἶνε ὄσμη τῆς πατρίδος μου.— Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ἀπχῆ ἀναπνεύσας τις αὐτὴν καὶ ἂν μὲ δεδεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀχθῆ ποτ' ἐκεῖ θ' ἀναγνωρίσῃ εὐθὺς ὅτι εὐρίσκεται ἐν Μεσολογγίῳ.

* *

Τὸ ἐσωτερικόν τοῦ Μεσολογγίου παρέχει κοινὴν ὄψιν ἐπαρχιακῆς πόλεως τῆς Ἑλλάδος· αἱ ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ ἀκανόνιστοι, ἔνεκα δὲ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν καὶ τῆς τελείας ὁμαλότητος τῆς ὅλης πόλεως εὐκόλως ἀπόλλυται ἐν τῷ δικτύῳ αὐτῶν, ὁ τὸ πρῶτον περιερχόμενος τὸ Μεσολόγγιον. Αἰὼν αἰσθητὴ εἶνε ἡ ἐντελής ἔλλειψις πλατείας καὶ ἴσως πρὸς παρηγορίαν ὀνομάζουσι οἱ Μεσολογγῖται πλατείας τὴν ἔχουσαν τὸ μᾶλλον ὑποφερτὸν πλάτος ὁδῶν αὐτῶν. Ἐξ ὅλων τῶν ὠραίων τεχνῶν ἡ μᾶλλον προοδεύουσα ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀναμφιρρήστως ἡ ἀρχιτεκτονική· ἀλλ' ἐν Μεσολογγίῳ δὲν εὐρίσκει τις ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος πολλὰς οἰκίας ἐφαμίλλους τῶν ἀθηναϊκῶν. Ἐκ δὲ τῶν παλαιῶν οἰκῶν τῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως σώζονται ἔτι δύο ἢ τρεῖς σχεδὸν ἡρειπωμένοι.

Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ Μεσολόγγιον ἀπορεῖ πῶς ἐσκέφθησάν ποτε ἄνθρωποι νὰ κτίσωσι πόλιν ἐν τοιαύτῃ ἀκαταλλήλῳ θέσει χαμηλῇ καὶ περιωρισμένῃ πανταχόθεν. Βεβαίως δὲ τὸ Μεσολόγγιον, μὴ ἐκπροσωποῦν οὐδὲ τὴν θέσιν οὐδὲ τὸ ὄνομα ἀρχαίας τινὸς πόλεως, δὲν ὑπῆρξεν ἐν ἀρχῇ ἀλλ' ἡ συνοικισμὸς δεκάδος ἀλιέων, οἵτινες ἔκτισαν τὰς καλύβας των ἐκεῖ ἵνα ὦσιν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης. Ὅπου συναθροισθῶσιν ὀλίγαί οἰκογένειαι, εἰς πραγματείας θὰ φέρῃ τὰς πραγματείας του, εἰς παντοπώλης τὰ ἀποικιακά του· ὁ συνοικισμὸς λαμβάνει ὄψιν χωρίου· τὸ χωρίον γίνεταί κώμη καὶ ἡ κώμη κωμόπολις—κωμόπολις δ' ἦν τὸ Μεσολόγγιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, μὴ ἀριθμοῦν πλείονας τῶν τρισχιλίων κατοίκων.

Αἱ δύο περιδοχοὶ πολιορκίαι, ἡ ἡρωϊκὴ ἐξοδος τῆς φρουρᾶς, ἡ διὰ τοῦ δαυλοῦ τοῦ Καψάλη μαρτυρικὴ καταστροφή ἀνύψωσαν τὴν μικρὰν πόλιν τῶν ἀλιέων εἰς θέσιν λαμπροῦ μετώρου, πρὸς ὃ ἠτένισαν τεθαμβωμένα ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Καὶ ὅταν ἡ ἐλευθερία ἐπέχυσε τὴν γλυκεῖαν αὐτῆς ἀγλήν ἐπὶ τῶν ἔρειπίων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκάπνιζον ἀκόμη, ἐπὶ τῶν βόθρων καὶ τῶν ὑπογείων, ἐν οἷς ἤχνιζεν ἔτι τὸ αἷμα γογγύζον τὰς νύκτας, τὸ Μεσολόγγιον ἐκ τῆς ἰδίας του τέφρας ἀνεγεννήθη καὶ καταλαβὼν τὸν τίτλον ὄν διὰ τῆς θυσίας ἀπέκτη-

σεν ἐγένετο ἐπαξίως πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

* *

Ἄν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἢ θέσεις τῆς πόλεως ἦν ἀκατάλληλος, ἐφημιζέτο ὅμως διὰ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος. Ἡ χαμηλότης τοῦ ἐδάφους ἐπέτρεπεν εἰς τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα νὰ διαβρέχωσιν εἰς πᾶσαν πνοὴν ἀνέμου τὰς ὁδοὺς παρασύροντα μὲν τὰς ἀκαθαρσίας, λούοντα δ' ἔτι αὐτὰς, καὶ καταλείποντα τοὺς ζωογόνους αὐτῶν ἀτμοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν. Οἱ δὲ ἱατροὶ ἀπέστειλλον πολλὰκις τοὺς ἐκ στηθικῶν νοσημάτων πάσχοντας εἰς Μεσολόγγιον, καὶ πλεῖστοι ἐθεραπεύοντο ἐκεῖ. Ἀφ' ὅτου ὅμως αἱ ὁδοὶ ὑψώθησαν περὶ τὰς ἀκτὰς κωλύουσαι τὴν εἰσροὴν τῆς θαλάσσης, ἐγένετο δὲ καὶ ἡ νεωτάτη πλατεία ὁδὸς ἐν εἰδει βραχίονος ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ αὕτη ἐξικνουμένη καὶ περιπτυσσομένη μέγα μέρος τῆς πόλεως, ὑψηλότερα δὲ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Μεσολογγίου διεφθάρη καὶ οἱ πυρετοὶ, οἱ τῶς ἀγνωστοὶ ἐκεῖ, εἶνε ἤδη συνηθέστατοι καὶ οὐχὶ ἐντελῶς ἀκίνδουνοι.

Πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ἂν ἐξ ἀρχῆς αἱ οἰκίαι ἐκτίζοντο ἐντὸς τῆς θαλάσσης διὰ μῶλων· καὶ ἡ ὄψις τῆς πόλεως θὰ ἦτο ὡς δευτέρως Βενετίας καὶ τὸ κλίμα πολὺ καλλίτερον, ἀλλ' ἤδη εἶνε πλέον ἀργά!

* *

Ἡ νεωτάτη ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὁδὸς ἔχουσα πλάτος εἰκοσι μέτρων καὶ διεύθυνσιν ἀγκωνοειδῆ, εἶνε θαυμάσιος τόπος περιπάτου. Τὴν πρῶτην βλέπει τις ἐκεῖθεν ὀλισθαίνοντα ἐπὶ τῶν γαληνιαίων ὑδάτων τὰ διάφορα εἶδη τῶν πλοιαρίων: τὰ πριάρια, τὰς γαῖτας, τὰς μπισκαρέσας. Ἄν ἡ αὐρα δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πληρώσῃ τὰ λευκὰ ἱστία, ὁ ναυτὴς ὀρθοῖς ἐπὶ τῆς πρύμνης κλίνει συνεχῶς τὸ σῶμα καὶ βυθίζει τὸ σταλίκι ἐν τῷ ὕδατι μετ' ἐπιδειξιότητος, ἢ δὲν δύναται τις νὰ ἐκτιμήσῃ ἂν μὴ πειραθῆ νὰ πράξῃ τοῦτο μὲ κίνδυνον θαλασίου λουτροῦ, διότι τὸ σκαφίδιον εἰς τὸν ἐλάχιστον κλονισμὸν ἀνατρέπεται. Ἄν δὲ προσπνέῃ ἐλαφρὸν μαϊστράλι, τὰ πλοιαρία τότε ἀπλοῦσι τὸ ἱστίον, κατοπτρίζόμενα δ' ἐν τῷ γαλανῷ καθρέπτῃ τῆς λίμνης ζωγραφοῦσιν ὑπὸ τὰς τρόπιδας αὐτῶν καὶ δεύτερον ἱστίον ἀνεστραμμένον ἐντὸς τῶν ὑδάτων, ὅμοια πρὸς κολοσσαίας χῆνας, αἵτινες πετῶσι τὴν μίαν πτέρυγα ἐν τῇ θαλάσῃ βυθίζουσαι καὶ τὴν ἑτέραν ὑψοῦσαι ὑπὲρ αὐτὴν. Ὡς ἐπὶ συνεπτυγμένης σφηκῆς ἐσθῆτος κυανοχρόου ὄλαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ κυανοῦ σκιαγραφοῦνται ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Τὰ μικρὰ νησῦδρια μόλις ἀποτυποῦνται ὡς κηλίδες ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἡ λιμνοθάλασσα ἐκτείνεται τόσον

εὐρεῖα καὶ τόσῳ γαλήνιος, ὥστε τὸ βλέμμα ἀπατώμενον νομίζει ὅτι πέραν ἐκεῖ βλέπει αὐτὴν ἐλαφρῶς ἀνωφερῆ, ὡσεὶ τῶν βουνῶν τὰς ὑπερείας περιλείχουσαν.

* *

Ἐκπληκτικὸν καὶ πρωτοφανὲς ἐν Μεσολογίῳ θέαμα ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἶνε οἱ ἐν τῇ θαλάσῃ φράκται καὶ αἱ καλύβαι τῶν ἀλιέων. Ὡς γνωστὸν τὰ κυριώτατα προϊόντα τοῦ Μεσολογίου εἶνε οἱ πεφημισμένοι ἰχθύς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαγόμενα ὠά. ὅμοια πρὸς διπλὴν κάννην πιστολίου, τὰ κοινῶς αὐγοτάραχα. Ἄλλ' οἱ ἰχθύς ἐκεῖ δὲν ἀλιεύονται ὡς ἐν τῷ ἀνοικτῷ πελάγει διὰ δικτύου ἢ ἀγκίστρου, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰχθυοτροφείων κατ' ἀγέλας περικλειόμενοι ἐν τῶν καλαμωτῶν, ἤτοι φρακτῶν ἐκ καλάμων καὶ πάλων πεπηγμένων ἐν τῷ ἀβαθεῖ πυθμένι. Οἱ ἰχθύς κεκλεισμένοι τρέφονται καὶ παχύνονται ὡς χῆνες· οἱ φράκται ὅλον ἐν περιστελλονται, συσφίγγονται δ' ἐν τέλει ὡς κλωβός, ἐν ᾧ δύνανται κατὰ τὰ λεγόμενα τέτρα του αὐγούσου διὰ τῆς ἀπόχης καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἔτι νὰ συλλάβωσι τοὺς ἠχμαλωτισμένους ἰχθύς. Τὰ γιβάρια πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ δημόσιον, ὅπερ ἀπολαμβάνει ἐκ τῆς ἐνοικίας αὐτῶν ὑπὲρ τὰς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Οἱ δὲ ἐνοικιασταὶ ἵνα κάλλιον φυλάττωσιν αὐτὰ καὶ ἐπιτηρῶσι συνεχῶς, πηγνύουσιν ἐν τῇ θαλάσῃ πελάδαις, ἤτοι μικρὰς καλύβας, ὡς τὰς τῶν ἀγροφυλάκων, αἵτινες κατοπτρίζουσιν ἐν ἀπαρχαίλλῳ γραφικῆτι τὰς καλαμοπλέκτους ξανθὰς στέγας αὐτῶν ἐν τῶν κωνῶν ὑδάτων.

Ἐκτὸς τῆς διὰ τῶν καλαμωτῶν ἀλιείας, αἱ μεσολογγίται ἀλιεύουσιν ἐνίοτε καὶ διὰ τοῦ κάμακος μετὰ θαυμασίας ἐπιτηδειότητος πηγνύοντες τὴν περόνην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ῥάχης μεγάλης τινὸς μαρίδας ἢ λιπαροῦ λάβρακος.

* *

Οἱ ἰχθύς τοῦ Μεσολογγίου ἀναμφισβητῶς ὑπερέχουσι πάντων τῶν ἐν ἄλλαις θαλάσσαις ἀλιευμένων καὶ διὰ τὸ πάχος καὶ διὰ τὴν ἰδιαιζόντως νόστιμον γεῦσιν αὐτῶν. Ἐκ μὲν τῶν παστῶν ἰχθύων δὲν γνωρίζω τίς εἶνε ἐφάμιλλος τῶν καπνιστῶν μαρίδων καὶ τῶν ἀλατισμένων σπάρων τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν προϊόντων τῆς τελειοτέρας γαστρονομικῆς τέχνης δὲν γνωρίζω τι δυνάμενον νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ ἀριστούργημα τῆς μεσολογγιτικῆς ἀλιευτικῆς, πρὸς τὸ ἀμίμητον πετάλλι ἢ λιόκαυτο. Τὸ πετάλλι δὲν εἶνε ἴδιον εἶδος ἰχθύος, ἀλλ' ἴδιος τρόπος παρασκευῆς κεφάλου ἢ κάλλιον μαρίδας. — Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν Μεσολογίῳ μαρίδαις καλοῦσιν οὐχὶ τοὺς μικροτάτους ἐκείνους ἰχθύς ὡς ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τὰς κοινῶς λεγομένας τσιπούρας. Αἱ μαρίδαις αὐταὶ ψηταὶ

ἀποπνέουσι τὴν γλυκεῖαν ὁσμήν ὀπτῆς τρυγῶνος μᾶλλον ἢ ἰχθύος καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται θωπευτικῶς καὶ τρυγοῦλαις, ὅταν εἶνε μικραὶ, νωπαὶ καὶ ἀβρόσαρκοι.

Τὸ πετάλλι κατασκευάζεται ὡς ἐξῆς· ὁ ἰχθύς σχίζεται εἰς δύο ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς οὐρᾶς· διπλοῦται οὕτως ὥστε τὸ δέρμα νὰ ἔλθῃ ἔνδον καὶ ἡ σὰρξ πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀλατίζεται καλῶς (εἰς τὸ ἀλάτισμα ἀπαιτεῖται ὅλως ἕκτακτος τέχνη)· μετὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας πλύνεται καὶ ψήνεται ἠπλωμένος ἐπὶ τῆς σκάρας. Ἄς μὴ ἔχη τις φάγη ποτὲ πετάλλι, ἄς μὴ γνωρίζῃ ὅτι εἶνε ἰχθύς καὶ ἄς δοκιμάσῃ ἐπὶ τοῦ ἀκρου τῆς περόνης τεμάχιον τι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν περὶ τὴν κοιλίαν, καὶ ἄς εἴπῃ, ἂν δύναιται, τί εἶνε αὐτὸ τὸ ὅποιον τρώγει. Ἄν εἰς τὸν ἀνανδρὸν ἀποδίδεται ἢ ἰδιότης ὅτι ἀναμνήσκῃ εἰς τὸν τρώγοντα ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὀπωρικῶν, τὸ πετάλλι ἔχει συγγενῆ τινα ἰδιότητα νὰ ἐνθυμίζῃ τὴν γεῦσιν τῶν ἠδονικωτέρων φαγητῶν ἀπὸ στήθους ὄστρυγος, μέχρις ἐγγέλεως καὶ ἀπὸ μοσχείου πεφτεκίου μέχρι χοιριδίου γαλαθηνοῦ. Ὅταν δοκιμάσῃ τις τὸ πρῶτον τεμάχιον ἀπομένει πρὸς στιγμὴν ἀναυδος, θαυμάζων, ῥεμβώδης, ὡς ἐνώπιον ἀριστοργήματος καλλιτεχνικοῦ—εἶτα δ' ἐπιπίπτει λάβρος καὶ κατὰ τοῦ ὑπολοίπου.

* *

Τὴν ἐσπέραν δις τῆς ἐβδομάδος ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀνακρούουσα ἐν τῷ καφεπωλείῳ τῆς Τουρλίδος— ὅπερ ἐτήρησεν ἐκ τῆς θέσεως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀσεβῶς κατεδαφισθέντος ιστορικοῦ Ἀνεμομούλου—συγκαλεῖ περίξ ἐν τοῖς τραπεζίοις καὶ ἀνά τὴν ὁδὸν τὸν ἄρρενα καὶ ἰδίως τὸν θῆλυον πληθυσμὸν, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1879 ὑπερβαίνει τὸν πρῶτον κατὰ ἑκατοντάδα ψυχῶν.

Αἱ μεσολογγίτισσαι φημίζονται κοινῶς ὡς εὐμορφοὶ γυναῖκες. Αἱ ἐνδυμασίαι αὐτῶν δὲν ἔχουσι τι τὸ ἰδιάζον· τινὲς εἰσιν ὑπὲρ τὸ δέον πολυτελεῖς καὶ φαίνονται ἐξ Ἀθηνῶν προερχόμεναι, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχεῖς ἀπομιμήσεις τῶν πρώτων. Τὸ ἑλληνικὸν ἐνδυμα δὲν σώζεται· οὐδαμοῦ βλέπει τις πλέον κοντογούνιον βελούδιον καὶ χρυσοκέντητον, ἂν δὲ ποῦ προβάλλῃ ἐρυθρὸν τι φέσι ἐπὶ γυναικείας κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπιπλέει τοῦτο μόνον ὡς περιωσθὲν ναυάγιον ἔθνησμοῦ ἐπὶ στολῆς καθ' ὅλα εὐρωπαϊκῆς, ἐνίοτε μάλιστα καὶ μετημφισμένον διὰ δικτυωτοῦ μέλανος πέπλου.

Ἡ φουστανέλλα ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παρηκμακυῖα. Αἱ λεβέντιδες, οἵτινες θὰ ἔφερον αὐτὴν ἐλαφρὰν, κομψήν, ἐσφιγμένην περὶ τὴν ὀσφύν, προτιμῶσι τὸ τόσον ἀπλούστερον εὐρωπαϊκὸν ἐνδυμα. Ὡστε ἀπομένει νῦν γερωντικὸν ἐνδυμα τῶν παλαιῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐπέστησαν νὰ βάλωσι φράγκικα, μετ' ὅλας τὰς δια-

μαρτυρήσεις τῆς κήρης καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ βλέπει τις αὐτὴν παραμορφωμένην διὰ ψιαθίνου πύλου καὶ λινοῦ ἢ μαλλίνου σουρτούκου, ὑπὸ τὸ ὅποιον κρέμαται μέχρι τῶν ἀστραγάλων μακρὰ καὶ πολύπτυχος ὡς γυναικεῖον μεσοφόριον! . . Τηλαίπυρον ἐνδύμα τῆς ἐλληνικῆς δόξης, ἂν ἐγκαιρῶς δὲν σὲ περισώσωσιν ἐπὶ τῶν ἀνδρεικέλων μουσείου, μετὰ πεντήκοντα τὸ πολὺ ἔτη οἱ ἐλληνοπαῖδες δὲν θὰ δύνανται νὰ μάθωσι τί ἐφόρει ὁ Διάκος ὅταν ἐμάχετο παρὰ τὴν Ἀλαμάναν.

* *

Πόσον ὠραία εἶνε ἡ δύσις! Ὁ ἥλιος κλίνει πέραν τῆς θαλάσσης, κρουνούς βρυστοῦ χρυσοῦ συμμιγνύων ἐν τοῖς ὕδασι· αἱ πολύπτυχοι κορυφαὶ τοῦ Ἀρακύνθου φαίνονται χρυσοπράσινοι· ἡ ἀπότομος Βαράσσοβα, ἡ ἔχουσα κατὰ τὴν παράδοσιν τρεῖς κορυφάς, διότι κατεπλάκασέ ποτε τρία ἀδελφία, προσλαμβάνει χροιάν καινουργοῦς χαλκοῦ, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο Χαλκίς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην λάμψιν τῆς περιχαροῦς ἡμέρας, ἡ μελαγχρινὴ ἐσπέρα ἀρχεται ἐπιχέουσα τὸ μελαγχολικὸν τῆς λυκόφως ἀνὰ τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται μολυβδόχρους, ἡ γῆ σιαιρὰ, τὰ ὕδατα φαιά. Ἡ πόλις ἀνάπτει τὰ φῶτά της, ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας του, καὶ ἡ ἡρεμος καὶ ὑπνώττουσα θάλασσα, ἣτις δὲν ἔχει φῶτα, δανειζομένη κατοπτρίζει ἐν τοῖς κύλοις αὐτῆς τὰ φῶτα τῆς πόλεως καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας.

Ἐνίοτε ὅμως ἔχει καὶ ἡ θάλασσα τὰ φῶτά της—ὅταν κατὰ τὰς ἀσελήνους νύκτας οἱ ἀλιεῖς ἀλιεύουσι μὲ τὰ πυροφάνια, ἅτινα ἐν Μεσολογίῳ καλοῦσι πριαῖς. Δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω, ἀλλ' ὑποθέτω πόσον λαμπρὸν θὰ εἶνε τότε τὸ θέαμα.

* *

Δὲν δύναται τις ν' ἀνεύρη πλέον ἔχνη τῶν ἡρωϊκῶν φρουρίων, ἅτιν' ἀπέκρουσαν τσοῦκίς τὰς ἐχθρικός ἐφόδους· ἦσαν πάντα ἐκ χώματος καὶ τόσῳ στερεὰ, ὥστ' ἐξηφανίσθησαν εὐθὺς ὡς ἐξέλιπον ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀνδρεῖα στήθη, ἅτινα τὰ ἐθωρακίζον. Ὑπάρχουσι προμαχῶνές τινες λιθόκτιστοι καὶ ἐπ' αὐτῶν παλαιὰ τηλεβόλα, ἀλλ' εἶνε ταῦτα ἔργα νεώτερα, ἀνεγερθέντα μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μεσολογίου.

Τὰ μόνα λοιπὸν λείψανα τῆς μεσολογικῆς δόξης περικλείονται ἐν τῷ Ἡρώφ. Εἶνε δὲ τὸ Ἡρῶν κήπος ἀπεριποίητος, κιγκλιδωτὴν ἔχων πρόσοψιν, πλατάνους δὲ καὶ ῥοδοδάφνας ὡς μόνην φυτεῖαν. Ἡ θύρα τοῦ κήπου εἶνε πάντοτε κλειστὴ διὰ κλειθροῦ· δις, τρίς δύναται τις νὰ πορευθῆ ἐκεῖ, θέλων νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Ἡρῶν καὶ πάντοτε θὰ προσκρούσῃ ἐπὶ τῶν κιγκλιδῶν τῆς θύρας, ἐνῶ ζηλοτύπως βλέπει τοὺς παῖδας ἀναρριχωμένους ἀπὸ τῶν τοίχων καὶ

εἰ σπηδῶντας ὅπως δρέψωσι ῥοδοδαφνῶν ἀνθη. Ἐρωτᾶτε: διατί εἶνε κλειστὴ ἡ θύρα; Καὶ σὺς ἀπαντῶσιν ἀφελῶς: διὰ νὰ εἶνε φυλαγμένον τὸ Ἡρῶν! Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ ἔλειψεν εἰς ἀπόμαχον ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς δυνάμενος νὰ φυλάττῃ—ὦ νὰ φυλάττῃ τί; τὰς λειψανοθήκας τῶν πατέρων ἀπὸ τῆς ἱεροσουλίας τῶν υἱῶν! Τὸ ἔθνος αὐτὸ τὸ δανεῖζον φρουρὰς εἰς τὰς τραπέζας, δὲν ἠδύνατο νὰ τάξῃ φρουρὰν παρὰ τὸν τάφον τοῦ Βότζαρη; Ὅχι! διότι εὐρέθη ἀπλούστερος τρόπος, νὰ κλειδώνεται ἡ θύρα τοῦ Ἡρώφ. Τίς ποτε θὰ θελήσῃ νὰ υπάγῃ ἐκεῖ; Ἄς υπάγῃ καὶ ἀπὸ τῆς μικρᾶς θύρας τοῦ νοσοκομείου διερχόμενος αὐτὰς καὶ κήπους· ἂν τὸ ἐπιτρέψωσιν αἱ πλύντριαι τοῦ νοσοκομείου—οὕτω τοῦλάχιστον εἰσῆλθον ἐγώ.

* *

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου ὑψοῦται κεκυφῶς ὁ μαρμαρίνος ἀνδριὰς τοῦ Βύρωνος, ὁ ἀνεγερθεὶς ἐκεῖ διὰ συνδρομῶν. Ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτοῦ ὡς μικραὶ στήλαι υπάρχουσι πεπηγμένα σιδηρὰ τηλεβόλα τῆς πολιορκίας, ὧν ὁ σιδηρὸς ἀπελεπίσθη ὑπὸ τοῦ χρόνου ὡς κορμὸς πεύκης.

Ἀριστερᾶ κεῖται τὸ ἰδίως Ἡρῶν κωνοειδὴς λόφος χώματος φέρων ἐν σχήματι μικρᾶς πύλης ἢ κρήνης ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

+

ΕΝ ΤΟΥΤΩΙ ΝΙΚΑ

ΗΝΙ ΛΕΩΝΙΔΑΙ ΠΟΛΥΠΑΗΘΕΙΣ ΕΝΘΑ ΚΕΟΝΤΑΙ

ΕΙΝΕΚ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΙΦΙ ΜΑΧΕΣΣΑΜΕΝΟΙ

ΧΡΗΝΗΔΑΠΗΝΙ

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ

Α

Β

ΧΡΗΝΗΔΑΠ

ΧΡΗΝΗΔΑΠ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δηλοῦται ὅτι ἐκεῖ υπάρχουσι τεθαμμένα τὰ ὀσᾶ τῶν πεσόντων κατὰ τὰς δύο πολιορκίας.

Δεξιᾶ τοῦ Βύρωνος ὁ τάφος τοῦ Μάρκου Βότζαρη, ἀπλοῦν τετειχισμένον ὑψωμα, ἐφ' οὗ ἴστατο ἄλλοτε μαρμαρίνον ἀγαλμα τῆς Ἑλλάδος δωρηθὲν κατὰ τὸ 1835 ὑπὸ τοῦ Γάλλου καλλιτέχου David d'Angers. Τὸ ἀγαλμα τοῦτο ἠκρωτηριάσθη ὑπὸ βαρβάρων χειρῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 σταλὲν δὲ πρὸς ἐπισκευὴν δὲν ἐπεστράφη πλέον.

Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε, νομίζω, ὅτι πρέπει καὶ πάλιν νὰ τεθῆ ἐπὶ τῆς ὠρισμένης θέσεως αὐτοῦ· εἶνε δὲ βεβαιότατον ὅτι καὶ ἐν ὑψίστῃ πολιτικῇ παραφορᾷ οὐδὲνα πλέον διατρέχει κίνδυνον ἀκρωτηριασμοῦ.—Πάντες γνωρίζουσι πόσον αὐστηρῶς ἡ θεία δίκη ἐτιμώρησε τοὺς ἱεροσύλους τοῦ 1862, θανατώσασα αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Ὀλίγον ἀριστερώτερα ἀπλοῦς σωρὸς χύμα-
τος ὑφούται καὶ ὑπὲρ αὐτὸν σανὶς μέλαινα φέ-
ρουσα ἐν εἴδει πλαισίου τὴν ἄνω πλάκα παλαιοῦ
πιστηρίου· ἀναγινώσκειται δ' ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή
οὕτω λευκοῖς γράμμασι κεχαραγμένη :

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

I. I. MAGER.

Παρ' αὐτῷ σταυρὸς ἐπὶ μικροῦ ξυλίνου κιβω-
τίου ἠνεωγμένου καὶ κενοῦ δεικνύει τὴν θήκην,
ἐν ἣ εἶχε κατατεθῆ ἡ καρδιά τοῦ Ἑπαμ. Δελη-
γεώργη. Ἡ ἀνατομικὴ περιεργία τινῶν προσέβη
ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθησαν κατόπιν νὰ
φυλάξωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας
Παρασκευῆς.

Ἄτεροι τάφοι φαίνονται κύκλῳ ὁ τοῦ Θεο-
δώρου Γρίβα, ὀπισθεν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύ-
ρωνος ἔχων ἀντὶ παντὸς σήματος δενδρολίθα-
νον πελώριον, καὶ πρόσθεν εἰς τὰ ἀριστερὰ ὁ
τοῦ Ζαφειρίου Βάλβη.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀγωνιστῆς, ὁ ἱστορικὸς φοινιξ
εὐρίσκεται ἐκεῖ. Μεταφυτευθεὶς ἐν τῷ κήπῳ
συνετριβῆ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὰ δύο μέρη τοῦ
κορμοῦ παρὰ τῷ Ἡρώφ πεπηγμένα νῦν, ὀρθοῦν-
ται διάτρητα ἐκ τῶν σφαιρῶν καὶ ὀλονέν ση-
πόμενα ἐν ὑπαίθρῳ.— Ἄλλ' ἔπρεπε κάλλιον νὰ
φυλαχθῶσι τὰ τίμια λείψανα τοῦ γηραίου ἀπο-
μάχου!

Τοιοῦτον εἶνε τὸ Ἡρῶν τοῦ Μεσολογγίου :
τόση ἱστορία, τόση ἀνάμνησις, τόση ζωὴ καὶ
τόση δόξα, ἀναμιξτεθὰ ἐντὸς ὀλίγων
πήχεων γῆς!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΓΕΡΤΙΚΩΝ

ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι πάντων τῶν κλιμάτων καὶ πα-
σῶν τῶν χωρῶν, ἄγριοι ἢ πεπολιτισμένοι, φαί-
νονται αἰσθανόμενοι ὀρμεφυτῶς τὴν ἀνάγκην
τοῦ νὰ παράσχωσιν ἑαυτοῖς τεχνητὴν τινα ἐγ-
κεφαλικὴν ζωὴν διὰ τῶν διεγερτικῶν. Εὐθύς δ'
ὡς ἡ πεῖρα ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὴν ὑπαρξίν καὶ
τὰς ιδιότητας τοιοῦτου τινὸς διεγερτικοῦ, πα-
ρεδέξαντο τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον αἱ σχέ-
σεις καὶ αἱ συναλλαγαὶ ἐγένοντο εὐχερέστεραι,
οἱ λαοὶ ἐδανείσθησαν παρ' ἀλλήλων τὰ εἰδικὰ
προϊόντα ἐκάστης χώρας, οὕτω δὲ τὰ παντο-
εἰδῆ διεγερτικὰ διεδόθησαν πανταχοῦ. Ἐκ τού-
του δὲ προσέκυψεν ὅτι τὸ αὐτὸ ἄτομον ποιεῖται
χρῆσιν πολλῶν διεγερτικῶν ἀλληλοδιαδόχως, ἢ
ἐν κράματι.

Δυσκόλως θὰ ἐσχημάτιζέ τις ἰδέαν τῆς ἐπι-
δράσεως τῶν διεγερτικῶν οὐσιῶν, ἂν μὴ εἶχε
πρὸ ὀφθαλμῶν ἀριθμοὺς τόσον ἀκριβεῖς, οἳ εἶνε
δυνατὸν νὰ παρατεθῶσι σήμερον

Ἐκτὸς τοῦ καβᾶ τοῦ κοκά, τοῦ ματέ, τοῦ

μπιτέλ, τοῦ χασίς, καὶ τοῦ ὀπίου, παρὰ πολυ-
πληθεστάτοις Ἰνδικοῖς μόνον ἢ Ἀσιανοῖς λαοῖς
ἐν χρῆσει ὄντων, ὁ καφὸς ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 100,
000,000 καταναλωτῶν ἐπὶ τοῦ μεζονος μέ-
ρους τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἐπὶ μεγάλου τῆς
Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ὠκεανίας.

Τὸ τέιον ἠκολούθησε πανταχοῦ τὸν καφέν·
εἶνε δ' ἐν μεγίστῃ χρῆσει ἐν Ἀγγλίᾳ, ταῖς Ἡ-
νωμέναις Πολιτεῖαις, τῇ Ῥωσίᾳ, καὶ εἶνε
προσέτι τὸ δημοφιλες ποτὸν τῆς Κίνας καὶ τῆς
Ἰαπωνίας. Ὁ χρῆσιν αὐτοῦ ποιούμενος πληθυ-
σμὸς ἀποτελεῖ σύνολον τοῦλάχιστον 500 ἑκα-
τομμυρίων.

Τὰ πνευματώδη ποτὰ εἰσιν ἐν χρῆσει ὑπὸ
600,000,000 ἀνθρώπων, ἐν πάσαις ταῖς χῶ-
ραις, ἐκτὸς τῶν πρεσβευουσῶν τὸ μουσουλμα-
νικὸν θρήσκειμα, ὅπερ ἀπαγορεύει ῥητῶς τὴν
χρῆσιν αὐτῶν.

Ὁ καπνὸς κατέκτησε τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς
ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς· 900 περίπου ἑκα-
τομμύρια ποιοῦνται ποικιλοτρόπως χρῆσιν αὐ-
τοῦ.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, καίτοι ἐκ τῶν καλλίστων
πηγῶν ἀντληθέντες, δὲν εἶνε βεβαίως καθ' ὁ-
λοκληρίαν ἀκριβεῖς. Ἐπὶ πλέον περιλαμβάνουσι
ὀλοκλήρους τοὺς πληθυσμοὺς τοὺς ποιούμενους
χρῆσιν διεγερτικῶν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅπως
φθάσωμεν εἰς τὸν πραγματικὸν τῶν καταναλω-
τῶν ἀριθμῶν, πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν σχεδὸν ὅλα
τὰ παιδία καὶ τὸ πλεῖστον τῶν γυναικῶν.

Ἄλλως τε, ἂν εἶνε δυσχερὲς, ἀδύνατον μά-
λιστα νὰ καταστρώσωμεν στατιστικὴν ἀκριβῆ
τῆς καταναλώσεως τοῦ χασίς, τοῦ μπιτέλ καὶ
τοῦ ὀπίου ἔτι, ἔχομεν ὅμως ἀκριβεστάτας μαρ-
τυρίας περὶ τῆς χρήσεως τοῦ καφῆ, τοῦ καπνοῦ
καὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν ἐν ταῖς κυριωτέ-
ραις χώραις. Ἐρανεζόμεθα ἀριθμοὺς τινεas ἐκ
τῶν εἰδικῶν ἔργων τοῦ διαπρεποῦς ἱατροῦ Ριάν.

Κατανάλωσις τοῦ καφῆ
ἐν ταῖς διαφόροις χώραις.

	Τόννοι
Μεγάλη Βρετανία.	16,000
Βέλγιον καὶ Ὁλλανδία	40,000
Γερμανία, Ῥωσία καὶ παράλια τῆς Βαλτικῆς	60,000
Γαλλία, Ἰσπανία, Ἰταλία, Τουρκία, 'Ανατολή	55,000
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι	90,000
Καναδᾶς, Αὐστραλία κτλ.	30,000

Ὅλοιον 291,000

Ἡ καταναλώσις τοῦ καπνοῦ ὑπολογίζεται
σήμερον ἀνερχομένη περίπου εἰς 275,000,000
χιλιόγραμμα.

Ἐν Γαλλίᾳ τὰ πνευματώδη ποτὰ κατανα-
λίσκονται ὡς ἐξῆς :